

३५ वर्षअगाडि: पूर्वाग्रही सोभियतरुस

दीर्घराज प्रसाई
काठमाण्डौ

आजभन्दा ३५ वर्ष अगाडि सोभियत रुसको भ्रमण गरेको बेलाको कुरा हो । विश्व दुई धूरीमा विभाजित थियो । साम्यवाद र संसदवादको आपसी तानातानले विश्व जनमानसलाई ग्रसित पारेको थियो । साम्यवादको नेतृत्व सोभियत रुस र संसदवादको नेतृत्व अमेरिकाले लिएको थियो । एशियाका सबै देशहरुमा यी दुई महाशक्ति राष्ट्रहरुको ठूलो प्रभाव परेको थियो, त्यसमा नेपाल पनि अछुतो थिएन । उत्तरतर्फ माओत्सेतुङ्गको नेतृत्वमा उग्र-साम्यवाद र दक्षिणतर्फ जवहारलाल नेहरुको नेतृत्वमा संसदवादको होडबाजी चरमचुलीमा पुगेको थियो । साम्यवाद र संसदवादको भिडन्तको डरले अर्थात एकतर्फ माओत्सेतुङ्ग र अर्कोतर्फ जवहारलाल नेहरुको बढ्दो प्रभावको च्यापोमा नेपाल जस्तो शान्तिप्रिय सानो राष्ट्र पनि पर्ने भएकाले त्यसैको पीरले दुवै ठूला छिमेकी राष्ट्रहरुको मारबाट बच्न नेपालले तठस्त नीति अवलम्बन गर्नुपर्ने अवस्था थियो । नेपालमा पञ्चायती व्यवस्था अनतरगत असंलग्न परराष्ट्र नीति अवलम्बन गरेर विश्व समूदायमा प्रतिष्ठा जमाउन सकेको थियो । त्यसबेलामा नेपालमा राजनीतिक दलहरुमा प्रतिवन्ध थियो । तथापि भित्रभित्रै साम्यवाद र संसदवादका समर्थक राजनीतिक दलहरुका संगठनहरु विकसित भइरहेका थिए । दुई ठूला राष्ट्रहरुको वीचमा अवस्थित नेपाल जस्तो भूपरिवेष्टित देशले गूटनिरपेक्ष नीतिको आधारमा आफ्नो सुदृढ गर्न र विश्वका साम्यवादी र संसदवादी देशहरुबाट दुईपक्ष र बहुपक्ष सहयोगको आधारमा नेपालको चौतर्फी विकासमा ठूलो योगदान पुऱ्याउने काम पनि नभएको होइन ।

२०२८ सालमा राजा महेन्द्रको देहवसान पछि राजा वीरेन्द्रले पनि राजा महेन्द्रकै बाटो अवलम्बन् गरियो । २०३०साल कार्तिकमा सोभियत रुसमा आयोजित १३५ राष्ट्रहरुको प्रतिनिधित्व भएको विश्व शान्ति सम्मेलनमा भाग लिन मलाई पनि मौका मिल्यो । श्री मातृकाप्रसाद कोइरालाको नेतृत्वमा डा. नागेश्वरप्रसाद सिंह, केशवचन्द्र गौतम, हेमन्त वि.सी.सुरेन्द्रमान जोशी लगायत हाम्रो दशजनाको समूह थियो । विश्व शान्ति सम्मेलनमा मैले पनि बोल्ने मौका पाएँ । “विश्वमा शान्ति कायम गरिने हो भने संयुक्त राष्ट्र संघ शक्तिशाली हुनु पर्दछ” भन्दै सरसरी भाषण गरेको थिएँ । त्यो भाषण सोभियत रुसका कम्यूनिष्टहरुलाई मन परेनछ । “संयुक्त राष्ट्र संघ शक्तिशाली हुनुपर्छ” भन्ने कुरा सोभियत रुसको नीतिको प्रतिकूल

हुन गएको कुरा मलाई थाहा भएन । तर त्यही बोलेको कारणले ५दिन अगाडिनै मैले नेपाल फर्कनु पर्ने हवाईजहाजको टिकट तयार भएको खबर पाएँ । त्यसबेला मस्कोका पत्रपत्रिकामा छापिएका मैले बोलेको कुरा अझसम्म मसँग सुरक्षित छ । तर त्यसकुराले मलाई धिक्कार लाग्यो सोभियत रुसको व्यवहार देखेर । सोभियत रुसको लागि मैले अमेरिकन लभिमा लागेर बोलेको ठहर्यो । अन्यायमा साम्यवाद र संसदवादको भिडन्तको शिकार म हुन पुगे । साहै अपमानित भएर रुसबाट नेपाल फर्के पनि दुख भने मलाई लागेन किनभने मैले ठीक बोलेको थिएँ ।

तर सोभियत रुस यति पूर्वाग्रही रहेछ कि मलाई त्यहाँ भन्ये-“ एकपटक एउटा इन्डियन्‌ले विश्वविद्यालयका साथीहरुलाई बोर्डमा लेखेर - “स्वस्तिक चिन्ह नाजीहरुको चिन्ह हो, रसियनहरुलाई यो पटककै मन पर्दैन । रसियनहरुले यहाँ कसैलाई स्वस्तिक चिन्ह लगाएको भेटे भने मारिदिन्छन् पनि” भनेर ब्लाकबोर्डमा लेखेको कुरा मेट्रन विर्सिएछन् । पछि “यो कस्ले लेखेको ?” भनेर धुँइपत्ताल खोजेर त्यस इन्डियन विद्यार्थीलाई ठूलो धम्कीकासाथ २४ घण्टा भित्रमा रुसबाट डाङो कटाई दिएछन् । मलाई पनि रसियनहरुले त्यस्तै व्यवहार गरे जस्लाई अतिनै संकुचित र तुच्छ व्यवहार मानिन्छ । यस्तो महाशक्ति राष्ट्रकोरुपमा प्रसिद्धता कमाएको सोभियत रुस जस्तो ठाउँमा सानो कुरामा पनि प्रतिशोध राखेको देख्दा-“ सोभियत रुसलाई केतुको दशाले सताएछ अब रुसमा ठूलो परिवर्तन हुन्छ” भन्ने ठाँनेको थिएँ । १५बर्ष पछाडि भयो त्यस्तै । त्योबेला ब्रेजेनेभको शासन थियो । त्यस अगाडि खुस्चेबको पालामा स्टालीनसँग मतभिन्नता राख्ने सबै साम्यवादी नेताहरु पनि मारिएमा थिए । स्टालीनलाई रुसको हत्यारा हो भनेर स्टालीनको लासलाई मस्को शहरमा घिसारेर घुमाइएछ । हामीहरुले लेनीनको ममी हेरेपछि स्टालीनको पनि समाधी हेर्न खोज्दा त्यस्तो केही पाइएन । स्टालीन रुसको निर्माता मानिन्छन् तर स्टालीनको कही शालीक भेटिएन, स्टालीन संबन्धी कुनै पुस्तक भेटिएन । त्यसले मेरो मनमा चीसो पसिसकेको थियो । पदको लागि आफ्नै साथीलाई पनि गोली ठोकेर मारी दिन, कम्यूनिष्टहरुको वीचमै पनि कस्तो प्रतिशोध हुँदोरहेछ ?

त्यस्तै त्यहीबेला एउटा अर्को घटना घट्न गयो । नेपालीहरु पढ्ने मस्कोको सबैभन्दा ठूलो विश्वविद्यालयमा हामीहरुको स्वागत कार्यक्रम राखिएको थियो । त्यसमा बोल्नु पर्ने भयो । प्रतिनिधि मण्डलको तर्फबाट मात्रकाबाबुले मलाई बोल छान्नु भयो । त्यस कार्यक्रममा लगभग दुई अडाईसय विद्यार्थीहरु थिए होलान् । मैले बहुत ठूलो मौका पाएको महसुस गरेर सम्पूर्ण विद्यार्थीहरुलाई प्रभाव पार्ने गरी नेपालमा राजा र जनताको सक्रियतामा राष्ट्र निर्माण हुन लागेको व्यहोराको व्याख्या गर्दै साम्यवाद र संसदवादको भिडन्तबाट नेपाल मुक्त हुन चाहेको छ, विश्वमा नेपालले आफ्नो प्रतिष्ठाका कायम गर्न शक्ति छ र रुसमा पढ्ने तपाईंहरुबाट पनि ठूलो सहयोगको अपेक्षा राखेको छ, भन्दै नेपालको सुदृढ राष्ट्रियताको बारेमा लगभग १५ मिनेट कडा भाषण गरें । मैले जति बोलें, साहै रामो थियो । त्यसको २५बर्ष पछाडि डा. दीर्घसिंह बमसंग लिक्निकमा मेरो भेट हुँदा मसँग परिचय हुनासाथ उहाँले मस्कोको मेरो भाषणलाई साहै मन पराउनु भएको रहेछ । “तपाईंको भाषण मैले अझै विर्सेको छैन, कति रामो ।” तर त्यहाँ पढ्ने कठितपय नेपाली विद्यार्थीहरु आगो भएर मलाई मार्न तयार भएर राती मेरो होटल रुममा-“ नेपाली विद्यार्थीहरुले केही कुरा सोधपुछ गर्न चाहेकाछन्” भनेर मानिस लिन पठाएका रहेछन् । तर मलाई ती सबै कुरा थाहा थिएन । भारयको कुरा हो त्यसदिन मैले जानी जानी रुसको

भोडगा संभाउने-बिर्साउने गरेर केहीबढी पिएकाले होसमा भएता पनि कुनै हालतमा बाहिर भेट्न जान चाहिन . “भोलि कुरा गर्ने” भनेर जवरजस्त फर्काई दिए । भोलि त सबै कुरा थाहा भयो मसँग निहु खोजेर खतम पार्ने योजना रहेछ । रक्सीले त्यसदिन बचाएको भन्नुपर्ला । नेपाली भएर पनि रुसमा पढनेहरु यति घातक थिए कि त्यो संझेर अहिलेसम्म मलाई आत्मगलानी लागिरहेकोछ ।

त्यही दिनको मस्कोमा ठूलो पार्टीको आयोजना गरिएको थियो । त्यसदिन हामीहरु सबै जमेका थियौं । त्यही पार्टीमा क्यानेडाबाट आएकी विश्व सुन्दरीसँग भेटहुने मौका मिल्यो । त्यस्ती राम्री, हटटकटट, रातो सिंहमर्मर जस्तो गमकक शरीर भएकी स्वास्ती मान्छे कहिले देखेको थिएन । मैले हात मिलाउदै भनें-“म एभरेष्टको देशबाट आएको हुँ ।” तर गजबको कुरा त्यस्ती राम्री सुन्दरी अहिलेसम्म मैले देख्न पाएको छैन ।

त्यसबेलामा नीना भन्ने मुस्लिम् केटी हाम्रो इन्टरप्रेटर थिइन् । उ मसँग साहै मिल्यन् । हाम्रा साथीहरु मध्ये कतिले नीनासँग भित्र भित्र बात लगाएको पत्तो पाएँ तर हाम्रो वीचमा त्यस्तो केही थिएन । त्यसको लागि मैले आफ्नो सफाई दिन एउटा उपाए रचें । तिहारको बेला थियो । ती मुस्लिमलाई टिका लाउन लाएर मैले बहिनी बनाएँ । घडी उपहार दिएँ । हिन्दुहरुको संस्कृत देखेर उनी साहै प्रभावित भइन् । उनी रुसको शासन व्यवस्थासँग असंतुष्ट भएर उनी भन्ने गर्धिन्-“ सोभियत रुसमा सबै मानिसहरु यहाँको शासन व्यवस्थाप्रति भित्रभित्रै अक्रोशित छन् । कोही संतुष्ट छैनन् । मेरी आमा आफ्नो धर्म मान्न पाउँदिनन् । भित्रभित्रै मुस्लिम धर्म मानेर रोएर बसेकीछिन् । यहाँका शासकले थाहा पाए भने आमालाई मारिदिन्छन् । यस्तो छ, यहाँको हाल । चाँडै रुसमा ठूलो परिवर्तन हुनेछ” भनेकी थिइन् । ब्रेजेभ पछि गोर्बाचोपको पालामा सोभियत रुस १५ टुक्रामा विभाजित भयो । निरंकुशता र दमनको पराकाष्टामा पुगेपछि कुनै पनि शासन टिक्न सक्तैन भन्ने कुरा रुमानियाका भ्रष्ट कम्यूनिष्ट नेता चाउचेस्कू माथि जनताहरु अक्रोशित भएर जसरी विभत्स हत्या गरियो । सत्ता पाएपछि मानिस कसरी दानव हुँदोरहेछ भन्ने कुरा यसबाट छलिङ्गिन्छ । तर पनि साम्यवादी विचारधाराका अगुवा रुसमा लेनीनको सालीक ढाल्दा चाहीं धेरै दिनसम्म मेरो मन रोइरह्यो । विश्वव्यापीरुपमा साम्यवाद अस्ताईरहेको अवस्थामा नेपालमा कम्यूनिष्टहरुले उही पुरानो जडशुत्रवादी कुरामा लागेर कम्यूनिष्टको भूत भएर हिडेकाछन् ।

नेपाल बचाउने हो भने अनेकौं खेमामा विभाजित कम्यूनिष्टहरुले नेपालको राष्ट्रिय मौलिकताको कदर गरेर हिडनसक्ने बाटो बनाउनसक्नु पर्दछ । सबै पार्टीभित्रका देशभक्तहरु परिमार्जित भएर नेपालको पहिचान र मौलिकता बचाएर सबैसँग मिलेर हिडनसक्ने हुनुपर्दछ । २०६३ सालको जनआन्दोलनले राष्ट्रको सुदृढीकरणको लागि ठोस काम गर्ला भन्ने ठानेको थियो । तर कांग्रेस, एमाले, मदेसी र माओवादीका गैरजिम्मेवार नेताहरु सबै भारतबाट परिचालित भएकाले इतिहासको कलंकित र खतरनाक अवस्था नेपाली देशभक्तहरुको सामू खडा भएको छ । राजनीतिक परिवर्तनको नाममा राष्ट्र नै ढुब्ने परिस्थिति खडा भएको छ । यस्तो दुःखद अवस्था नेपालको इतिहासमा कहिले आएको थिएन । लोकतन्त्रको नाममा देशलाई लुटतन्त्रमा परिणत गराइएको छ । यो खतराबाट बाँच देशभक्त नेपाली जनता, सबै पार्टीभित्रका

राष्ट्रवादीहरु, नेपाली सेना, सम्पूर्ण जात-जाति देश बचाउन कतिवद्ध हुनसकौं । नेपालको भविष्य अब त्यसैमा निर्भर छ ।

Email.dirgharajprasai@gmail.com